

POD LIPO

POGOVORI
S SLOVENSKIMI ZADRUGARJI

DRUŽINSKI
MESEČNIK ZA VSE,
KI SO DOBRE VOLJE

LETO III.

ŠT. 10.

LJUBLJANA, 15. OKTOBRA 1926

POŠTNINA PLAČANA V GOTOVINI

VSEBINA:

MILE KLOPČIČ: Ši-King. — MILE KLOPČIČ: Iz kitajske lirike, Ši-Kinga.
— ČULKOVSKI: Griška Onučin in njegova žrtev. — RADIVOJ REHAR:
Ves ta večer. — LOVRO KUCHAR: Sektor šte. 5. — LANGSTOM HU-
GHES: Črncev spev. — HISTORICUS: „Ameriški Slovenci.“ — A. K.: O
početkih socijalističnega gibanja na Slovenskem. — LISTEK.

„POD LIPO“ IZHAJA ENKRAT MESEČNO V LJUBLJANI. NAROČNINA ZA
CELO LETO DIN 36.—, MESEČNO DIN 3.—. ZA AMERIKO NA LETO
1 DOLAR. UREDNIŠTVO IN UPRAVA: LJUBLJANA, PRULE ŠTEV. 15.

Za nakup vseh
pisarniških, tehniških
in
šolskih potrebščin
se priporoča tvrdka
M. TIČAR, Ljubljana

Ali ste že član
občekoristne zadruge
„STAN IN DOM“
V LJUBLJANI?
Pristopnina Din 50.—
Delež. . . . Din 250.—

A. & E. Skaberne
manufakturna veletrgovina
LJUBLJANA
Mestni trg št. 10
En gros. En detail.

PROJA - KREMA
JE NAJBOLJŠA.
DOBI SE V VSEH
PRODAJALNAH.

MEDIČ & ZANKL D. Z O. Z.
LJUBLJANA

Tovarne: v Medvodah in v Ljubljani. Skladišča: v Novem Sadu in v Ljubljani.
Podružnica v Mariboru.

Proizvaja vseh vrst lakov za obrt, industrijo, trgovino, železnice,
pomorstvo in zrakoplovstvo. Firnež, oljnate barve, steklarski kit.
Kemično čiste in kemično olepšane zemeljske barve vseh vrst in nijans.

POD LIPO

LEPOSLOVNI DRUŽINSKI MESEČNIK

LETO III.

LJUBLJANA, 15. OKTOBRA 1926

ŠTEV. 10.

UREDIL ANTON KRISTAN

Mile Klopčič:

ŠI-KING.

Suženstvo, ki spremlja Kitajce od davnih dni do današnje „človečanske“ dobe, je že davno našlo v Kitajcih svoje strune, svojo pesem, svojo literaturo. Toplo jih je in zorelo, pa so ubrali tako tenkočutne strune, tako sočne, borbe polne pesmi, da še danes stojimo pred njimi brez besed. Srca so jim bila kot svireli, tisočletno brezprimerno trpljenje je izvabljal iz njih svoje narodne pesmi, krik mogočnega razreda.

Tako je „Ši-King“ klasična zbirka kitajske narodne lirike. Kakih tristo njenih pesmi sega v dobo od XII. do VI. stoletja pred Kristusom. Zbral jih je Kung-Fuce. Zbirka je bila zaključena 483 l. pred Kr., a že okoli 230 l. pr. Kr. jo je dal cesar Cin-ši-hoang-ti zažgati. Narod pa, ki je položil vse svoje srce v te verze, in učenjaki so ohranili te pesmi do današnjega dne.

Narod sam je pel te pesmi, ki so njegovo verno zrcalo. Malo malo je bajeslovja v njih, nič nadzemskega. Narava je v njih, polje in gozdovi, gore in njive, reke in vihar. Človek je v njih, ki tarna nad vročino, nad sušo in lakoto, vojnam in pohodi. O cesarjih pojo in jih moré, kadar se rešijo daveče móre. In o ljubezni pojo, preprosti, naivni, a tako silni so jim erotični verzi. Kot rdeča nit se vlečejo po tej liriki socialni motivi, zavest, da so sužnji. Pojo o sebi kot vojnemu pohabljencu, vojaku na maršu, eunuhu,

stražarju na dvoru, cesarjevemu slugi, vojaku na fronti, ki ni več junak, saj mora „daleč od poljubov“ moriti. A h koncu pesmi se jim stignejo pesti in iz grl se izmota kletev, pretnja obračuna ali samo vroče vprašanje. Vprašanje sebi: Doklej vse to, vse te ločitve od doma, od rižnih polj, pohod in vojne in smrt. Ali pa vprašanje sovražniku, prijateljsko vprašanje sovražniku:

Sovražniki, povejte od srcá,
rad vedel bi: Kje ste domá?

Veliko je to vprašanje, velik odgovor v dejanjih zahteva!

Razbolelo, v vojnah in suši in lakoti zatirano srce, je živelo svoje veliko življenje globokih spoznanj. Prelilo se je v svirel in še danes po 3000. letih starosti teh pesmi, je sama živa, sodobna mladost v njih. Še danes toži izza kitajskega zidu. V ta tožec glas pa se danes že vpleta poslednji grozni krik potaplajočih se kitajskih razredov, poslednji grozni krik poslednje borbe pred vstajenjem. Pesmi „Ši-Kinga“ so samo garancija za blagoslovljen izid te borbe. In zdaj pomislite, kako nam bodo šele tedaj zapela kitajska srca. Rad, rad bi že čul himne njihovega oproščenja!

Zbirka Ši-King je najjačja v svojih socialnih motivih. Pel jih je narod in so najčistejša umetnost!

Kotor, avgusta 1926

Mile Klopčič:

IZ KITAJSKÉ LIRIKE, ŠI-KINGA.

VOJNI POHABLJENEC.

Rumeni ptič vojuje
in krik vrhove ruje.

Je dolga, daljna moja pot,
težko, težko bom šel to pot.

Kdo mi pomore na tej poti,
kdo dá pijače in jedi — siroti?
Le meni gre moj težki spev v srce,
pod streho vzeti, vsi se me bojé.

Rumeni ptič zmaguje
in po gorah že ples kraljuje.
Saj se ne branim, saj že grem,
le se bojim, da vam povem —
Iz boja bolne noge sem otel,
kako bi šel, kako bi šel?
Kaj ni človeka dobrega srca,
da se pri njem počijem od hodá?

Rumeni ptič leti —
čujte me, vasovalci, vi:
Saj hoje se še ne bojim,
le moč, vso moč gubim.
Če le bi noge ohromele
široko prestopiti smele.
Še lani bil sem fantov kras —
dajte mi berglje, prosim, prosim vas.

VOJAK SVOJEMU VOJSKOVODJI.

Ti veš, Ki-Fu, jaz sem cesarjev krempelj,
in roka sem, ki se zanaša nanjo.
Tovariše je vse pobrala smrt,
da vidim vsepovsod le bol brezdanjo.

Ti veš, Ki-Fu, jaz sem cesarjev krempelj,
in ščit njegov in sablja sem njegova.
Kaj vodiš me iz boli v novo bol,
in iz pokolja v pokolja nova?

Ti veš, Ki-Fu, da umirajo po cestah,
da, krvoses!, povelje tvoje v smrt jih tira.
Vsem materam sinove si pobral,
ah, moja bolna od gladu umira.

HRUŠEVO DREVO.

To hruševo drevo Tang-Li
je vse zeleno. Pazite, da odsihmal
nikdo mu niti veje ne skrivi!
Pod njim je Šao, knez, bil kraljeval.

To hruševo drevo, da mu nikdo
kaj zlega ne bo prizadel.
Nanj treba čuvati zelo zelo!
Pod njim je Šao, knez, sedel.

To hruševo drevo rastè
visoko. Varujte ga nasilj,
naj tisoč let nam še cvetè!
Šao, knez, pod njim pravico je nekoč delil!

POHOD.

Kako visoka je planina,
kako globoka je dolina.
Še dalje, dalje brez pokoja;
o daleč, še predaleč sem že šel,
prav v sredo meteža in boja.
Vse rajši v domovini bi sedel.

Vsi prasci bi se očistili,
če bi vse vode prebrodili.
Kako je strma ta planina,
kako je ozka ta dolina.
Vročina! Mi pa se borimo,
kot po bodalcih v smrt hitimo.

Sneg grozno pleše v kolobar.
Dež je prešel v močan naliv.
O blagor mu, kdor ta vihar
pod streho bo prebil.
Šovražniki, povejte od srcá,
rad vedel bi: Kje ste domá?

Čulkovski:

GRIŠKA ONUČIN IN NJEGOVA ŽRTEV.

(Nadaljevanje.)

Komisar je bil že zvedel, da se po naselbini zbira ljudstvo in je sklical svoje kozake, da gredo napraviti red in pouče to drhal, kaj sme in kaj ne. Zbiranje v gruče je bilo prepovedano, zlasti v vojnem času. Hoteli so vzeti seboj

samo biče, vedoč iz izkušnje, da ljudje beže že pred samim njihovim pojavom.

Komisar je bil, kakor večina administrativnih uradnikov, skrajno konservativne nature. Za njega je obstojala samo carska avtoriteta in pa ukazi nadrejenih

oblasti. Ljudstvo zanj ni eksistiralo, ono mu je bilo le tolpa, ki je zato tukaj, da on lahko izvršuje svojo oblast, katero mu je dajal občutiti pri slehrni priliki. Ugovorov ni trpel, če bi bili še tako utemeljeni. Ljudstvo naj moli, dela in uboga, za njegovo življenje se bo pa že oblast brigala, ki najbolj ve, kaj mu pristojna in kaj ne. Sam načeloma ni nikdar čital kake knjige ali časopisa, razen okrožnic svojih predpostavljenih, to vse so mu bile le kaprice tolpe, katere bi morala oblast pravzaprav že davno zabraniti. Kaj pa je treba tolpi šol, čtiva? Vseeno, kakor če bi se dovolilo otroku, da se igra z ognjem. Zato tudi ni trpel, da bi se ljudje v njegovem okrožju izobraževali in čitali. Kdor bi si naročil kak časopis, pa čeprav samo „Uradni list“, je veljal pri njem za sumljivega človeka, katerega je preganjal tako dolgo, da je opustil take posebnosti. Za politiko se ta človek ni brigal, ker je smatral, da to vladnemu organu ne pristojna, zato tudi ni imel pojma, kaj se godi zadnje dni v prestolici.

Ne malo je bilo njegovo začudenje, ko se v tem trenutku pokaže izza ogla stoglava množica ljudi, nad katero je vihral rdeč prapor. Pred plotom, ki je obdajal njegovo hišo, so se ljudje ustavili. Ne-pojmljivi kriki in žvižganje je bruhalo proti komisarju, ko je stal na pragu hiše, obdan od dvanajstorice svojih kozakov.

„Kaj pa to pomeni? Kaj hočete s to maškarado? Pasja zalega! Ali ste znoreli!? Narazen!“

Se hujše žvižganje in kričanje mu je bilo odgovor.

„Na vrv z vampežem!“

„Ne boš nas več podil!“

Sto pesti se je hkrati dvignilo proti njemu. Komisar da znamenje. Kozaki se postavijo v red. Tedaj pa stopi Lebedev na tvalo, ležeče ob plotu:

„Mir!“

„Dosti dolgo smo se ti morali pokoravati, dosti solz in gorja si med nami povzročil. Toda vsemu je enkrat konec, tudi tvoji oblasti. Nič več ne bodo padali tvoji biči po naših hrbtih. Od danes naprej smo mi gospodarji na rudniku in v državi!“

Komisar je bil osupnjen nad predrznostjo, kakoršne si ni nikdar predstavljal.

„Kaj blebetaš?“

„Revolucija je! Car je odstavljen. Vlado je prevzel narod! Tudi ti si s svojimi hlapci tukaj odveč! Mi bomo znali

že sami zase skrbeti. Izprazni to hišo in pojdi, kamor ti drago!“

„Ha, to je pa že preveč! Nečuvvena predrznost! Javna pobuna! To mi bode te drago plačali!“

In ves penast od jeze je skočil s stopnic, v dveh skokih je bil pri plotu, pri vratih, ki so vodila s ceste na dvorišče. Obkrožen od svojih kozakov je odpahnil vrata ter se z dvignjeno desnico hotel vreči na puntarsko drhal, da jo lastnoročno pouči, da je edino on tu gospodar.

„Prokleti psi! Jaz vam že pokažem!“

In v duhu je že računal, koliko prostorov ima na razpolago, da vso to puntarsko svojat zapre in pretepe. Hujškače pa da postreli.

Pa kakor, da je strela vdarila med nje, so obstali kozaki kakor vkopani med odprtimi vrati, ko so videli na cesti v rokah delavcev vrsto pušk, ki so bile vse namerjene na nje. Kaj takega niso pričakovali. Mislili so, da bodo predrzneže kar z „nagajkami“ ukrotili in so pustili puške v stražnici.

„Udajte se, ali streljamo!“ jim zakliče Vasilj.

Obleganci so jadrno zapahnil vrata in zbežali nazaj v hišo, kamor so se zaprli. Ljudstvo pa, prvič v svojem življenju videč, da policija beži pred njim, je kakor zmage pijano pozabilo na vse pomisleke. Spredej stoječi, večinoma mladina, so se začeli vzpenjati na plot, da ga preskočijo in vdero na dvorišče. Tedaj pa zatrepeta ozračje in rezek, glušeč pok neenakomerne salve je hipno pretrgal vse misli. Ljudje so se vsi vprek vrgli na zemljo in oni, ki so se že skobacali na vrh plota, so mahoma padli zopet nazaj, kakor da jih je odpahnila nevidna sila. Slišale so se kletvice in stok nekega mladega rudarja, ki se je ravno pripravljal, da skoči na dvorišče, ko ga je zadela kroglja v ramo in je omahnil vznak nazaj na cesto. Nek drug fant je javkal na tleh, ker mu je bil zdrobljen mezinec. Okna in strešne line na komisarjevi hiši so se zavile v lahek smodnikov dim.

„A-a! Torej tako nas pozdravljajo!“

„Vasilj, zdaj pa je na tebi vrsta.“

„Brezobzirno!“

Nek fantek priteče izza ogla in hiti praviti:

„Na oni strani hiše, pri zadnjih vratih, je en kozak ravnokar ušel na konoju —.“

Vasilj je odrejal:

„Pet mož takoj k zadnjim vratom! Da nihče več ne zapusti hiše! Ostali pa obkolute plot od vseh strani! Po nepotrebem se ne izpostavljajte!“

Nato se obrne k množici, ki je še vedno nerodno čepela po ulici v pričakovanju dogodkov.

„Vsi drugi pa proč od tu! Po hišah! Mi bomo že sami opravili!“

In pod previdnim kritjem so se plazili po tleh do bližjega ovinka, kamor jim niso mogle kroglice slediti.

Četa miličnikov je ukrenila vse potrebno za obleganje. Zvrtali so v plot strelne luknje in zasedli hišo, ki je stala nasproti komisarjeve, kjer so se udobno uredili na njenem podstrešju. Kozaki so še parkrat streljali na slepo srečo, a miličniki so jim zato razbili s svojimi kroglicami vse šipe na oknih.

Medtem je dobivala revolucija vedno večji razmah. Prihajali so kmetje iz oddaljenih vasi, da se pouče o dogodkih, o katerih so prihajale k njim le temne vesti. Večinoma povsod se je izvršil prevrat mirno, brez posebnih dogodkov in zoperstavljanj. Nihče med preprostim narodom in meščanstvom ni potočil solzice za carjem in nikomur ni bilo žal prejšnje vlade. Zasovraženo uradništvo so pognali s trebuhom za kruhom, policijo in žandarmenijo so pa razorožili. Plemstvo se je umaknilo na svoja podeželska posestva in se zadržalo za enkrat pasivno, armada je pa z zadovoljstvom priznala provizorično vlado, pričakujoč od nje miru.

Oblegani komisar je hodil medtem po svoji sobi gori in doli, zatopljen v premišljevanja. Roke na hrbtu, glavo sklonjen, z zmršeno brado in obilnim trebuhom, ki se mu je pri vsakem koraku stresal, je vzbujal več pomilovanja kakor pa rešpekta pri svojih kozakih, ki so si po kotih na tihem pošeptavali, in se jim je poznalo, da niso preveč zadovoljni s svojim položajem.

Od ure do ure je komisar pričakoval rešitve, ki naj mu jo pripelje kozak, ki ga je poslal v mesto poročati. Kajti prepričan je bil, da je to le lokalna pobuna, katero bodo predrzneži drago plačali. Pa prešla je noč, pomoči od nikoder, prešel je drugi dan in zopet noč, on je bil še vedno vjetnik v lastni hiši.

In začelo ga je skrbeti, če bi bilo drugod vse v redu, bi morala biti pomoč iz mesta že v par urah tu. Saj menda vendar ni tudi v mestu vstaja? Pa čeprav, v dveh

dneh bi pa že tudi iz gubernijskega glavnega mesta morala dospeti pomoč. Vsekakor se je nekaj zgodilo —.

Zdaj pa zdaj je padel posamezen strel od obeh strani. Miličniki si niso delali dosti preglavic. Vedeli so, da jim obleganci ne morejo ulti, in da se radi pomanjkanja hrane in streliva tudi ne bodo mogli dolgo držati, ko uvidijo, da je odpor nesmiseln.

Kozaki so postajali nestrpni. Roganje miličnikov in njihov smeh jih je vedno bolj uverjal, da bo najbrž res, kar oni trde. Zato so se tretjega dne kar na svojo roko pričeli pogajati z oblegovalci. Obljubili so jim odpreti vrata in oddati orožje, če jih puste mirno oditi.

„Storili smo svojo dolžnost, več pa ne more nihče zahtevati.“

Vasilj je vstopil z oddelkom svoje straže, ostalim je pa naročil strogo paziti na hišo in kar se v nji godi.

Preiskal je vse kote in zaplenil orožje in strelivo.

Ko je komisar videl, kaj se godi, je nameril svoj samokres sam sebi v glavo. A njegovi lastni ljudje so ga zgrabili za roke in razorožili.

„Sam si ukazoval in sam nosi posledice.“

Kozakom so dali denarja za vožnjo v domači kraj in so jih odpustili, komisarju so pa zvezali roke na hrbtu in ga zmago-slavno vodili na vrvi po ulicah.

Na ta prizor so iz vseh hiš drveli ljudje. Ženske so vriščale in se škodoželjno režale vjetniku v obraz, možki so mu molili pesti pod nos, paglavci so pa skakali pred njim in mu kazali osle.

„Poskušaj, pasji sin, kako nam je bilo prijetno, ko si nas takole vlačil!“

„To je dobro zdravilo za tvoj vamp, sicer bi ti bil še počil. Postaneš bolj okreten!“

„Hočeš jajc, masla, kuretine?“

„Ne brat, ne boš nas več skubil! To bomo lahko že mi sami pojedli!“

„Boš že moral biti z zeljno juho zadovoljen!“

„Še tole je predobro zate!“ zakriči neka ženska, ki je ravno pritekla iz koč z vedrom polnim pomij v roki, in jih je izlila komisarju na glavo, da je bil ves poln ogabnih odpadkov. Njo so začeli posnemati še drugi, ter so pobirali blato in obmetavali z njim z zlatom obšito komisarjevo obleko, da je bil videti kakor ena sama blatna kepa.

Končno so napravili miličniki konec nečedni igri in so ga odpeljali v stražnico, kjer so ga zaprli. Zaprt je bil štirinajst dni, nato so ga po odloku mestnega delavskega sveta izpustili in odpravili v njegovo domovino.

*

Dogodki so se razvijali kakor v kalejdoskopu. Ministrstva so napravljala drugo drugemu prostor. Najprej „skupščinski odbor“ pod predsedstvom Rodzijanka, potem provizorična vlada kneza Lvova, zatem zopet knez Lvov v drugi izdaji in potem še dva kabineta s Kerenskim na čelu.

Revolucionarno opijanjenje naroda se je polagoma umikalo treznemu presojanju. Delavstvo je sicer dihalo svobodneje, smatralo se je za enakopravnega člana družbe, smelo je javno izražati svoje misli, to pa je bilo tudi skoraj vse. Socijalnih olajšav mu ta revolucija še ni prinesla, razen osemurnega delavnika v večjih obratih, nasprotno, pokazali so se v industriji razni zapletljaji in zastoji. A glavnega, česar so pričakovali, mirovnih pogajanj, zaželjenega miru, izpolnitve hrepenenja vojaštva, likvidirati fronto, in se zopet vrniti v normalno življenje, na to so vse te vlade pozabile, še več, hotele so vojno nadaljevati. Po vsej državi je šla parola: „boj do zmage“, „vzdržati za vsako ceno do zmagonosnega konca“. Buržuazija, ki se je prve tedne po revoluciji potuhnila, je začela zopet dvigati glavo. Kako ne, saj je imela v začasni vladi večino. V prvem kabinetu je bil komaj en zastopnik delavstva, desničarski socijalist Kerenski, v drugem sta bila dva. Šele v tretji vladi, ki jo je po julijskem boljševiškem uporu sestavil sam Kerenski, je bila polovica zmernih socijalistov. V vse te vlade ni imelo delavstvo nobenega zaupanja in se tudi ni maralo podvreči njihovim avtoritetam.

Ob istem času je pa imelo delavstvo svoj lastni parlament. To je bil „Svet delavskih in vojaških zaupnikov“, v katerega so bili kmalu po ustanovitvi pritegnjeni tudi kmetski zaupniki. Ta „Svet delavskih, kmetov in vojaških zaupnikov“, (v katerega so vstopili v novembru po boljševiški revoluciji, tudi zaupniki kmetov svetov, ki so bili do tedaj samostojni in se je imenoval nato „Svet delavskih, kmetov in vojaških zaupnikov“), ali kakor so ga na kratko imenovali „Sovjet“, je vladal paralelno s

provizorično vlado popolnoma po svoji uvidevnosti in vlada dostikrat ni mogla oživotvoriti svojih odredb, če jih Sovjet ni odobril.

Ta centralni sovjet se je delil navzdol v pokrajinske, gubernijske, okrajne, občinske in krajevne sovjete ter sovjete vojaških edinic, ki so bili pravzaprav vršilci reda. V začetku so bile v sovjetih zastopane samo zmerno socijalistične in celo meščanske stranke. O takozvanih boljševikih, radikalnih socijalistih skrajne levice, še tedaj ni bilo sledu. Boljševizem je obstojal le več ali manj teoretično, kot objekt preprirov med voditelji socijalističnih struj; široke mase ga še niso poznale. Šele po pojavu Ljenina in Trockega, ki sta se vrnila iz pregnanstva v mesecu aprilu, se je pričela med delavskimi masami intenzivna boljševiška propaganda. In to z nenavadnim uspehom. Proletariat se je smatral od svojih dotedanjih voditeljev ogoljufanega, njegovi predstavniki so le preveč kompromisari in popuščali meščanstvu.

Tudi fronta je Ljeninov evangelij z navdušenjem sprejemala. „Mir za vsako ceno, brez aneksij in kontribucij, na podlagi samoodločbe narodov“ je bil njegov vabljen klic, medtem, ko so si vse zadne vlade pod vplivom antante prizadevale navdušiti vojaštvo za „boj do zmagonosnega konca“. In posledice niso izostale; disciplina v armadi je bila razrahljana. Pod pritiskom časa je bila vlada v prvih mesecih primorana dati vojaštvu „Zakon o pravicah vojaka“, ki je dovoljeval tudi vojakom na fronti svobodo govora in zborovanja in svobodno volitev zaupnikov v vojaške sovjete, ki so dostikrat odločali o tem, ali naj se izvršijo ukazi častnikov ali ne. Ne meneč se dosti za strelske jarke, se je na fronti dan za dnem politiziralo in zborovalo, in mesto krogelj so pošiljali Nemcem v njihove okope kruh in bratske pozdrave.

Vlada in štab sta si prizadevala vzpostaviti disciplino in navdušiti vojsko za ponoven pohod proti sovražniku, da se ga prežene z ruske zemlje, ker se ni hotela pogajati z Nemci, dokler so se nahajali na njenem ozemlju. Sam Kerenski se je vozil v avtomobilu po fronti in navduševal vojake za zmago v nešteti shodih. Uspeh je bil malenkosten. Kljub temu se je zapovedal v juliju pohod in naskok na sovražnikove pozicije. Posledice so bile kata-

strofalne. Ogromne človeške in materialne žrtve in cela vojska v divjem begu.

Ob istem času, 18. julija, je Ljening organiziral v Petrogradu svoj prvi poskus, da prevzame oblast. Po dvadnevem boju je vlada upor zadržala in Ljening je zbežal na Finsko, od koder je skrivaj vodil nadaljno razširjenje svojih idej. (Nekateri trde, da je bil ves čas v Petrogradu skrit.)

Po teh dogodkih je šef generalnega štaba, general Kornilov, hotel zopet uvesti med vojaštvo železno disciplino. Odpravil je „Zakon o pravicah vojaka“, prepovedal vojaške sovjete in odredil razstreljevanje nezadovoljnih vojakov kar v masah. To je imelo za posledico, da se je tudi trezni del vojske odvrnil od provizorične vlade in se oklenil Ljeninga.

In sovjeti v zaledju? V petrogradskem centralnem Sovjetu ni bilo prve mesece niti enega boljševika. Za časa julijske vstaje jih je bila še neznatna manjšina. Proti jeseni pa, ko je postajal položaj vedno neznosnejši, pomanjkanje živil vedno občutnejše, transportna sredstva v obupnem stanju, vlada pa še vedno ni hotela nič slišati o predložitvi mirovniških pogajanj, dasiravno je bila armada za zimsko kampanjo popolnoma nepripravljena, je pa začel Ljening zmagovati na vsej črti. Tudi centralni Sovjet je dobil boljševiško večino.

Podobno je bilo tudi po podeželskih sovjetih. Krajevni sovjet pri Bogoduhovskem rudniku, kjer se vrši naša povest in kateremu je predsedoval Lebedev, je bil po svoji večini menjševiški. Menjševiki so bili taktično nasprotni boljševikom, manj radikalni in dosledni, in so želeli uresničiti svoj program le potom evolucijskega razvoja in so bili pripravljeni sodelovati z meščani, zagovarjajoč načela demokracije. Njihovi sosede na Prohorovskem rudniku, ki je bil precej večji in kjer so se nahajale tudi velike žgalnice kokska, so pa že od početka kazali svojo radikalnost in je njihov sovjet kmalu imel boljševiško večino.

Med obema rudnikoma se je vršila sicer neopažena, a vztrajna borba za načela. Bogoduhovci so pritegnili v svoj sovjet tudi učitelja in popa, in so se v vseh gospodarskih vprašanjih podrejali rudniškemu ravnateljstvu, medtem ko so Prohorovci svojega ravnatelja že davno pogonali in dosegli, da je bil nastavljen drug upravitelj, katerega so oni predlagali. V vse panoge uprave so postavili svoje za-

upnike, kar je izzvalo večkrat hude konflikte med temi in med uradništvom, ki je ukrepe sovjeta skušalo sabotirati.

„Vsa oblast Ustavotvorni Skupščini“, ki se naj voli na podlagi splošne in enake volilne pravice in ki naj določi bodočo obliko države, je bilo proti jeseni geslo desničarskih socijalistov in meščanskih strank, ker so računale s tem, da bodo v to skupščino volile široke mase kmetškega prebivalstva, ki še niso bile okužene z boljševizmom in bi gotovo izkazovale demokratično večino.

Temu nasproti so postavili boljševiki svojo parolo. „Vsa oblast Sovjetom“, ker so vedeli, da sestavljajo sovjete le revolucionarne delavske, vojaške in kmetijske mase in če so enkrat sovjeti zboljševizirani, jim ne bo težko prodreti s svojimi zahtevami na vserruskem kongresu sovjetov, ki naj predstavlja najvišjo oblast v državi.

Tak je bil položaj proti jeseni l. 1917. Skrajna levica je bila za sovjete, demokratične socijalistične stranke pa za ustavotvorno skupščino, pri čemer so jih podpirale tudi vse meščanske stranke in buržuazija, ki se ni ničesar bolj bala kakor sovjetske diktature proletarijata. Tudi antantini agenti so bili pridno na delu. Mase so postajale vedno bolj nezaupne in socijalisti, ki so se pehali za načela, ki jih je odobrvala buržuazija, so izgubljali simpatije.

In v tem znamenju se je vodila ljuta časopisna kampanja in prepir po vseh krajih, kjer sta se nahajala oba nasprotujoča si elementa. Provizorična vlada je nazadnje prepovedala ves levičarski tisk, kar pa lavine boljševizma ni moglo več zaježiti.

Griška je med tem živel svoje navadno življenje. Največje veselje mu je bilo poslušati razne govornike na neštevilnih shodih, ki so se drug za drugim vrstili v šolskem poslopju. Občudoval je govorniške spretnosti sodelavcev, ki so se mu mahoma zazdeli kot neka višja bitja, s katerimi je občeval le s spoštovanjem. Neomajno zaupanje je čutil zlasti do Lebedeva, ki mu je bil vzor vse moške popolnosti. Kadar se je ta dvignil in začel s svojim sonornim glasom, počasi in prepričevalno zagovarjati svoje nazore, se mu je zdelo kakor da poslušajo zopet popa doma v vaški cerkvi. Dasi vseh teh razprav ni dosti razumel, vendar ni hotel no-

bene zamuditi. Stal je v kakem kotu in pobožno poslušal s sklenjenimi rokami. Čudno se je razgrel le, kadar se je razvila kaka viharna in ostra debata:

„Kako je mogoče tu ugovarjati, ko je vendar vse tako lepo povedano —.“

Tovariši so začeli kmalu izrabljati njegovo tiho udanost. Nalagali so mu razna opravila: moral je raznašati vabila, pometal in čistil je zborovalni lokal, pripravljaj oder in stole. Če je bilo treba izvršiti kako delo, so se rudarji drug za drugim izmuznili in potem se je vedno slišalo:

„Ej, Onučin, tole napravi! Pa takoj!“

Vse je opravljal s tihim zadovoljstvom, srečen, da more tudi on kaj prispevati za skupno stvar.

In Prvi Maj! To je bil zanj praznik, kakoršnega še ni imel v svojem življenju. Na bližnji vzvišeni planoti je bilo določeno, da se vrši slavnostno majsko zborovanje za vse okoliške rudnike. Cel teden je neutrudno vlačil skupaj les, zelenje, tekal po kramp, po žeblje, žago, kladivo in pomagal pri delu.

In končno v jutro Prvega Maja! Prvi je bil na nogah, še predno je solnce vzhajalo na jasnem, sinjem nebu in se je v radostnem pričakovanju pogovarjal v stepi s škrjanci, ki so se vzvijali v zrak in sipali z višine svojo veselo jutranjo pesem. Tekel je še enkrat na slavnostni prostor, da pogleda, če je vse v redu, če je dovolj okinčano, če kje kaka zastavica nepravilno visi.

In ko so se začeli od bližnjih rudnikov z vseh strani pomikati dolgi sprevodi veselo razpoloženega ljudstva, z rdečimi zastavami in transparenti, proti gričku, je v duhu računal, koliko sto in tisočev jih neki more biti, in srce mu je igralo neskajljenega, odkritega veselja. Ko je prišel nazadnje še dolg sprevod Prohorovcev s svojimi strumnimi miličniki in godbo na čelu, ni vedel kam bi se dal radosti. Tekal je od enega konca do drugega in vsakemu govorniku navdušeno ploskal. Galerija govornikov je bila nenavadna in pestra, kakor je mogoče le v Rusiji: od hladnega Sibirca do ognjevitega Ukrajinca, od praktičnega Estonca do romantičnega Georgijca; Armenci, Tatarji in Kirgizi, vse je bilo zastopano v revirjih in vse je praznovalo danes svoj skupni praznik. Vmes pa pestre uniforme vojnih vjetnikov, ki so v polomljeni ruščini izražali svojo solidarnost in občudovanje ruskim

tovarišem, ki jih pozdravljajo v svoji sredi ne več kot vjetnike, temveč kot so-druge.

In ko je ob zaključku zadonela iz stoterih grl enoglasno veličastna himna trpinov:

Vstani in vzdrami se delavski rod,
stoletnega robstva okove razbij!...
ga je začelo nekaj v grlu dušiti, kakor da požira kosti.

Pa se tudi drugim ni dosti bolje godilo. Saj je bilo to prvokrat, da so smeli svobodno, javno praznovati svoj Prvi Maj, z rdečimi zastavami —.

Redno vsak mesec je dal Griška pisati po prijatelju Vasilju svoji materi in v pismu ji je poslal vedno po dva ali tri rublje za čaj in sladkor. Nekoč dobi od nje pismo.

„Teško mi je“, mu piše mati. „Dunja se ubija noč in dan za obe. Jaz sem že oslabela. Draginja. Zetve so slabe. In po tebi mi je dolg čas —.“

Griška je tuhtal.

„Pišem ji, naj pride k meni. Njej bo pomoč in meni bo lažje. Kuhala mi bo.“

Zaupal je zadevo Lebedevu in ga prosil za svet. — Stanovanje?

„To si pa lahko napraviš. Glej koliko naših rudarjev, zlasti Tatarjev, živi v zemljankah. Step je prostorna in rudnik ima dovolj prazne zemlje na razpolago.“

Lotil se je dela. Izbral si je kake pol ure oddaljeno od rudnika majhno kotlino, ki je bila zavarovana proti vetru in kjer je bila videti zemlja najboljša. Izkopal je dva metra globoko, precej obširno jamo, vsekal ob strani stopnice in jo obil od znotraj z lesom. Starega lesa mu je dala rudniška uprava brezplačno na razpolago, kolikor ga je hotel, kar je bilo pod novim režimom lahko doseči. Zemljanko je pokril z nizko leseno streho in povrhu je nadeval še prsti, na obeh koncih je pa napravil tik nad zemljo dvoje oken, ki so od zgoraj dol razsvetljevala zemljanko, ki je bila s tem gotova. Znotraj jo je predelil z leseno pregrado v dva dela; enega za mater, kamor je vzdal tudi štedilnik, in enega zase. Dve surovo zbiti postelji, miza, klop in polica je bila vsa oprema.

Poleg zemljanke je izkopal še košček zemlje za vrt.

Pisal je po mater in zaživela sta tiho in zadovoljno.

„Najbolje je, če Dunja našo beračijo doma proda in še ona sem pride“, je menila mati.

(Dalje prih.)

Radivoj Rehar:

VES TA VEČER.

Ves ta večer si polna vsa skrbi
in ko da pada nate dvomov peza
in ko da v črno se temo pogreza
vse, kar si lepega želega kdaj,
je tih in tožen tvojih očk smehljal.

Preženi, draga, te skrbi in boli,
kar bilo je — ne vrne se nikoli
in vsaka bol je, vsak je kes zaman;
življenje je ko briško vino sladko
in rezko kakor kraški je teran...

Napolni čašo! Daj mi lice gladko
in ustne in oči in vse mi daj!
In ko odideva ob zori rani
vsak svojo pot — v spominu me ohrani,
deklé ti srčkano, na vekomaj!

Lovro Kuhar:

SEKTOR ŠT. 5.

(Dalje.)

Kaj ti pomaga, če se napiješ?“ je pripomnil Samec.

„Ti tega ne razumeš!“ mu je ugovarjal Unterberger. „V tem ciganskem, svinjskem življenju človek rabi, nekaj, da se omoti, da pozabi na stanje, v katerem se nahaja. Rum je taka stvar. To ti čisti želodec, ker se ti začne drugače vse gabiti, ko vidiš okrog sebe samo mrhovino. Ako ne spraviš svojih mislij na drugi tir, moraš znoreti. Seveda, ako vojsko mrziš, kakor jo mrzim jaz; ako si pa navdušen vojak, kakor naš frajtar Almer, potem seveda ti ni treba ruma. Vojsko pa mrzi vsak, kdor je pameten. Zakaj mrzimo vojsko? — Enostavno zato, ker se bojimo za življenje — za glavo. Ne vem, ali bi jo mrzili, ako bi se lahko vojskovali in pobijali druge, ne da bi se nam bilo treba bati poleg tega za lastno glavo. To je moja filozofija!“

„Da bi bilo tega že enkrat konec!“ je vzdihnil Samec, kateremu se je studilo pripovedovanje tovariša Unterbergerja.

„Konec!“ se je skoraj zakrohotal Unterberger v jarku. „Ljudje sami hočejo vojsko. Kdo pa sili vojake v fronto? — Oficirji! Kaj še? Kdo pa ima orožje v rokah, ako ne ljudstvo. Obrniti bajonete, pa je! Vidiš, kaj bi jaz napravil, ko bi mogel: Na vseh frontah se pobratimo s sovražniki, sklenemo prijateljstvo in mi kakor oni prisilimo komando, da nam pošilja v jarke živila in pijačo, pozovemo godbe in se pričnemo zabavati na fronti, peti, piti in plesati vsevprek. In boš videl, kako dolgo bo vojska trajala! Takoj bi je

bilo konec. Tako bi naj naredili narodi med seboj, pa bi bil mir v 24 urah!“

Nisem mogel kaj, da se nisem nasmejal tej originalni ideji. Priznal sem Unterbergerju, da bi tak način vojskovanja res napravil korenit konec vojskovanju.

Med takimi pogovori se je približalo jutro. Naenkrat sem opazil v ozračju nad slemenom svetel blesk in koj nato je postajala megla okrog nas vedno bolj vidna in bela. Sivkast mrak je ležal nad jarki in jutranja rosa je pršela na razrito zemljo. Skeleče oči so nam postajale vlažne in zdelo se je, da se nam raz lic lupi nekaka skorja. Samec in Unterberger sta izginila v jarku navzgor in ostal sem sam. Pogledal sem preko jarka v smeri, kjer so bili sovražni jarki in tudi tam nisem zapazil drugega kakor sivkasto meglo, ki je postajala vedno bolj bela, dokler se ni potopila v široko morje megle, ki je pokrivala vso dolino in krajino proti zahodu. Pokanje pušk in topov je že davno ponehalo in tih, mokroten je bil prehod iz noči v dan.

Tako je minila prva noč v jarku na sektorju št. 5.

Svetal, solnčen dan, ki je vstal iz megle, je razgalil fronto pred nami. Tam, kjer smo bili mi, je delala frontna črta ovinek od roba slemena in se spustila v vijugah navzdol proti dolini. Obrambnega jarka par metrov od sebe sicer nisi mogel razločevati iz površine razrite in razkopane zemlje, vendar se je z moje višine lahko daleč doli v dolino razločeval širok, rjavo progast pas, na katerem so

se videli verigasti šopovi bodečih žičnih naprav, kakor redko grmičevje na pustem polju. Sem in tja so se videli krmižljavi ostanki drevja in grmovja med rupami in ti rogovilasti ostanki nekdanjega življenja, negibno se stezajoči v zrak, so dajali pokrajini, kakor daleč so se na njej razločevali, oni mrtvi, pusti izraz prekinjenega življenja. Ta puščoba pa se je opazila le, dokler se je moglo površino dobro razločevati; v daljavi se je strnila slika v navadno barvo prašne, sivkaste pokrajine. V obližju je motilo pogled to, da ni bilo nikjer nobene hiše, ali pa da so se videla brez streh štrleča zidovja; v daljavi, kjer ni bilo mogoče razločevati ali manjka zidovju ostrešje ali kaj drugega, se je zidovje v solncu belilo ravnostavno praznično, kakor se beli zidovje obljude-nih naselbin. Po dolini je tekla Soča ter v širokem belem pasu peska in proda se je svetlikala v solncu z bisernim bleskom. Ko je dospela do našega hriba, se je stisnila pod pobočje in izginila izpred oči. Na gornjem koncu kotline — desno od nas — je ležala Gorica. Tudi njena okna so lesketala v solnčnem odsevu, toda poznalo se je, da je to mrtvo mesto, ki ne diha; ozračje nad njo je bilo čisto, nezakajeno. Onostran Soče proti vzhodu se je krajina delila na dve sliki: severno od te črte so se vzdigovali griči vedno višji in višji, do visokih, skalnatih gor, na jug pa se je razprostirala ravan, ki je segala v notranjost do brezmejnega, meglenelega obzorja. Bele, ravne ceste na njej so se zdele očem puste in žgoče.

Ko sem si drugo ogledal, sem se šele zanimal za bližnjo okolico. Jarka sem videl le dobrih deset korakov na obe strani, od ovinka do ovinka. Bila je to blatna srednjegloboka jama s skalnatimi, neenakimi talmi, koje rob proti sovražniku je bil od notranjega precej višji, vendar neenak in ni vedno zadostoval za varnost glave pokonci stoječega človeka. Ker je bilo za izdelavo frontne stene premalo zemlje, je bila stena sezidana iz vrečic, napolnjenih iz prsti, ki so jih nanosili vojaki ponoči od daleč v jarek. V steni so se nahajali tramovi, navoženi vrag vedi od kod, deske, korenine in debla izruvanih dreves, tudi traverze in baš blizu moje strelne line je bila vržena vrh stene vreča s kruhom, iz katere je lezla od dežja raztopljen moka počasi navzdol v jarek. Razno orožje in municija sta ležala vsepovsod.

Skozi strelno lino sem si tudi dobro ogledal teren pred mojim jarkom. Rjava prst, kamenje v jamah in kupih, jarki, rogovila z nategnjeno bodečo žico, traverze, skriviljene od granatnih eksplozij in kosi razbitih granat, korenine od izruvanih dreves in grmovja, ožgani panji debel, od katerih ni ostalo niti razscefranih trsk, cunje, nahrbtniki, puške in drugo orodje ter orožje, mrtvi vojaki v razpadajočem stanju, vse to je bilo raztrošeno pred jarkom. Skušal sem razločiti nasprotni jarek, ki je bil po pripovedovanju oddaljen od našega na tem mestu le 20 do 40 metrov, toda zakrit in maskiran je bil tako dobro, da ga nisem mogel opaziti. Nasprotni jarek me ni zanimal zaradi orientacije, ampak zaradi tega, da bi tamkaj opazil kako življenje, sovražnike, kaj delajo in kaki so. Tako zelo sem bil radoveden, da se sprva za mrtvece v ospredju skoraj nisem zmenil. Ko pa sem se prepričal, da je vsako tozadevno zanimanje brezplodno, nisem dalje gledal.

Ogledoval sem si potem mrtve vojake natančneje. Skoz luknjico sem mogel razločiti kakih deset mrtvecev ali delov človeških trupel, ker je bilo nekaj mrličev tudi raztrganih, brez glave in rok ter nog. Gotovo so ležali tamkaj mrtveci od bitke, ki se je vršila pred nekaj dnevi in je v medsebojnih naskokih padlo dokaj naših in nasprotnikov. Čudno le, da jih ne odstranijo, temveč pustijo razpadati na solncu in dežju in razširjati smrad. Sedaj sem razumel, zakaj je sinoči ob prihodu tako neprijetno dišalo v zraku po neki trohneli tvarini. Krvi ni bilo opaziti nikjer, izpral jo je dež, ki je padal pred par dnevi do včeraj. Odtrgani deli telesa so kazali modro, počrtnjeno meso z kalno-rdeče žilastimi lisami, trupla so bila napihnjena, tako, da je v zapestjih koža že pokala in je silila na dan vodena strjena brozga. Baš pred mojo linico, komaj par korakov stran, je ležal vojak na prsih, glavo pa je imel zaobrtno na stran, tako, da sem videl cel njegov obraz. Čeprav sem bil takrat popolnoma brezčuten, me je vendar pogled na ta obraz stresel: usta je imel odprta, da se je videla črna votlina, lica zabuhla in sredi teh lic je gledalo dvoje velikih, zateklih oči nazaj proti mojemu jarku z nečloveškim izrazom. Oči so bile potisnjene iz jam in so čepele pod čelom kakor dvoje pesti, nepremične, zatekle, z v sredi veliko, grozno belino. Boj tega vojaka s smrtjo, je moral

biti hud in težak. Umaknil sem svoje oči od tega prizora in neznano čudno in grozno mi je bilo vsakokrat pri srcu, kadar sem pri gledanju skozi linico zagledal te oči. Drugi vojak je visel v žični mreži, sključen, kakor ga je ujela smrt. Obleka in meso je viselo od njega v cunjah od strellov, ker so pošiljali krogle skozi njegovo meso dan na dan, ko je bil on že davno mrtev.

Uro ali več sem se razgledoval iz svojega jarka s takim zanimanjem, da nisem čutil nobene druge neprijetnosti na sebi, le ona mesta, kjer so me žrle uši, sem mehanično drgnil s prstmi. Obvladalo me je popolnoma zanimanje, tako da nisem slišal ves ta čas nobenega strela ali drugega vojnega odmeva.

Pri tem poslu sem se spozabil in sem začel stegovati glavo preko jarka samega, ker se je bolje videlo ter sem nazadnje postal že čisto brezskrben. Iztreznil pa me je strel sovražne puške, ki je započil krogeljo v prsteno vrečo pred mojim nosom, da se je grdo pokadilo iz nje. Sovražni vojak je najbrž z daljnogledom opazil mojo glavo in me je hotel ubiti.

Skril sem se tedaj v jarek in se grdo jezil na strelca, ki vznemirja fronto, ležečo v lepem jutranjem miru. S strelom me je minilo tudi drugo zanimanje in mahoma sem bil uveden v duševno stanje vojaka v jarku. Začutil sem žejo in spil bi liter ruma na dušek, toda v čutari nisem imel kaplje; v nadomestilo sem skušal žvečiti kruh, toda bilo je kakor bi žvečil smolo in ni hotel želodec ničesar sprejeti vase ob misli na mrtve vojake, ki so ležali pred jarkom in ki so mi bili vedno pred očmi. Ko sem se vsedel na podstavek in se hotel nasloniti na steno in zadremati, so me začele vznemirjati uši in sem se krčevito drgnil po prsih, pod pazduho, med nogami ter pobijal žival s prsti. Končno sem se udal temu nerazpoloženju in vztrajal, kakor sem mogel. Izgleda ali izhoda iz trenutnega položaja ni bilo nobenega, povelja nobenega od nikoder in tudi žive duše ni bilo ne videti ne slišati. Spomnil sem se, da je Unterberger ponoči pravil, da vlada na tem sektorju po dnevi popoln mir, da se nihče ne upa gibati ali hoditi po jarku, ker vsak ropot in šum zbudi sovražnikovo pozornost, da takoj začne razbijati s topovi, katere ima baje vzdane in namerjene s tako natančnostjo v rove, da zadene vsak strel s strašno natančnostjo. Zaradi tega

se po dnevi ne dobiva nobene hrane in ničesar v jarek in je vsak vojak med dnevom prepuščen popolnoma samemu sebi.

Ne vem, koliko je bilo že proti poldnevu, ko sem sedeč trdno zaspal. Zbudil sem se šele nekako sredi popoldneva, kakor sem sodil po solncu, ki se je nahajalo čisto na drugem kraju neba. Spal sem torej kakih pet ur. Po spanju sem bil svež, toda lačen in hotel sem jesti. Toda zgodilo se mi je zopet, kakor dopoldne, da se je spuntal želodec in ni hotel sprejemati; komaj sem použil par grizljajev. Zato pa sem bil neznostno žejen, peklo me je v grlu tako, da sem sklenil na vsak način dobiti nekaj mokrega. Sklenil sem, da grem po jarku do Samca, ako ima on kako rezervno — čutaro.

Splezal sem zelo previdno, po vseh štirih takorekoč po jarku navkreber. Pri tem plezanju se mi je naenkrat zazdelo čudno, da si že preje nisem ogledal jarka. Na ovinku sem prislušknil levo in desno in potem sem pogledal okrog ogromne, z ilovico oblatene skale, ki so štrlele daleč v jarek. Zagledal sem kakih deset metrov jarka, istotakega, kakor je bil moj oddelek, rjavega, blatnega in na drugem koncu skoraj, je čepel Samec, sključen na kolena. Mislil sem, da spi, toda med tem me je že pogledal in mi dajal z roko neko nerazumljivo znamenje, kažoč mi na neko točko pred menoj. Ko pogledam, vidim mrtveca, ležečega na zobeh v jarku z iztegnjenima nogama in podvitima rokama, prav kakor bi ga bil kdo nalašč položil v jarek. Po izrazu Samčevega obraza sem mislil, da je mogoče kdo izmed naše čete, toda pogled na truplo v jarku mi je te misli razblinilo takoj. Mrtvec je bil tovariš onih pred jarkom. Glava je tičala z obrazom do ušes v blatu in je najbrž kdo z nogo stopil na glavo, ki se je zarila potem tako daleč v zemljo. Tudi ostalo truplo je bilo zelo potlačeno na dnu jarka in so vojaki ponoči nevedoma gotovo hodili po njem, ker je obleka bila pokrita s plastjo blata. Da so ležali mrtveci pred jarkom, sem končno razumel, toda pustiti gotovo že pred par dnevi padlega vojaka nedotaknjena v rovu, nisem razumel.

Prestopil sem količkaj mogoče previdno mrtvo truplo, ne da bi se ga bil dotaknil in sem se vsedel k Samcu na notranji rob rova.

(Dalje prih.)

Langstom Hughes:

ČRNCEV SPEV.*

PREDSPEV.

Črncem sem:

Črn, kakor noč je črna,
črn, kot globine moje Afrike.

Bil sem suženj:

Na Cezarjev ukaz sem snažil njega prage.
Sklanjal sem se s ščetko k nogam Washingtona.

Delavec sem bil:

Moje roke so krvavele pri zgradbah piramid.
Nosil in mešal sem malto za nebotičnik Woolworth Building.

Bil sem pevec:

Od Afrike do Georgije
so pesmi moje žalostne zvenele.
Ustvaril sem ragtim.

Bil sem žrtev:

Ob Kongu so mi Belgijci odrezovali roke.
Sedaj me linčajo v Texasu.

Črncem sem:

Črn, kakor noč je črna,
črn kot globine moje Afrike.

EPILOG.

Tudi Ameriki pojem.

Sem njen temnejši brat.
Pošiljajo me jesti v kuhinjo,
kadar pridejo ljudje,
vendar smejem se
in dobro jem
in postajam silen.

Jutri
na čelu mize bom sedel,

kadar pridejo ljudje.
Potem nihče ne bo se drznil
reči mi:
„Jej v kuhinji!“

Razen tega
bodo videli, kako sem lep,
in se bodo sramovali.
Tudi jaz sem Amerika.

(Prevel Cvetko Kristan.)

Historicus:

„AMERIŠKI SLOVENCİ“.

IV.

L 1912 je napisal in izdal v Celovcu knjigo „Amerika in Amerikanci“ Rev. I. M. Trunk. Knjiga obsega 606 strani. Tudi prav zanimiva knjiga! Kako sem je bil vesel, ko je izšla. Ali, kakšna je razlika med Trunkovo knjigo in med Zavrtnikovimi „Ameri-

škimi Slovenci“. Trunkova knjiga — v kolikor se je dotikala Slovencev — je slavospev katoliškim duhovnom. V seznamu „znamenitejših Slovencev“ — ki jih je Trunk naštel v Ameriki skupaj 210 — je le okrog 60 neduhovnikov. Seve nobenega delavca, ker med temi g. Trunk ni našel nobenega „znamenitej-

* Langstom Hughes je mlad Črncem - pesnik, ki je nedavno napisal prav revolucionaren spev o svojem zatiranem plemenu. „Med „Predspevom“ in „Epilogom“ je dolga vrsta pesmi, ki kažejo razvoj Črncev od suženjstva do današnje dobe.

šega“, dasi so prav slovenski delavci v Ameriki pokazali, kako velika inteligenca je v njih in kako visoko intelektualno se morejo razviti iz sebe samih kljub težavnim razmeram in trdemu delu. O delavskem gibanju govori malo. In zgodovina slovenskih naselbin — je tudi zelo mršava.

Ko imaš pred seboj obe knjigi, vidiš velik napredek, ki ga je napravilo slovensko delavsko gibanje v zadnjih 20 letih. Iz knjige „Ameriški Slovenci“ se nam kaže druga perijoda, in to veseljša, boljša, živejša iz življenja naših ljudi tam preko.

*

Tudi ljubljanski škof Jeglič je po svojem povratku iz evharističnega kongresa v Chikagu, napisal serijo feljtonov o Ameriki. — Gospod škof Anton Bonaventura Jeglič piše precej odkritosrčno in po svoje. Zanimivo je poglavje o tem, kako morajo katoliški duhovniki zbirati zneske za lastno vzdrževanje in za ono škofov in njih pisarn ter za zidanje cerkva, župnišč in katoliških učilnic. Pravi: „Kako mučno je to delo! In kako previdni morajo biti duhovniki, da se pri posvetovanju z verniki ne zaleté in ne zamerijo, kar bi jim položaj strašno otežilo... — Ni čuda, da so duhovniki v Ameriki jako agilni in delavni... Okolnosti duhovnika prisilijo, da je v vednem in v prijateljskem stiku z verniki“.

Lepo se mora z ljudmi, če hočeš od njih kaj dobiti; če pa imaš zagotovljeno, potem seve lahko tudi drugače... Zanimiva je tudi prognoza slovenskega škofa o bodočnosti slovenskih naseljencev v Ameriki. Gospod škof Jeglič je mnenja („Slovenec“ št. 183 od 14. avg. 1926), ki je nekak rezultat njegovih „opazanj“ po katoliških slovenskih naselbinah, da: „sedanji otroci razumejo še precej dobro slovensko, nekateri so celo zavedni Slovenci. Toda prihodnji rod bo komaj kaj slovenskega razumel. Občevalni jezik je že angleški, družine se bodo poamerikanile. Pa tudi drugače ne kaže... Po preteku 20 do 30 let ne bo več treba slovenskih duhovnikov“. —

Ko pregledujemo delo Slovenske Narodne Podporne Jednote, ki je do konca l. 1923 združila v obeh zavarovalnih oddelkih 50169 članov in 503 aktivnih društev ter 1,684.834 dolarjev premoženja (glej „Ameriški Slovenci“), in ki izdaja slovenski dnevnik „Prosveta“, mesečnik

„Mladinski List“ in ima svojo lastno tiskarno in svojo „Književno Matico“ za izdajanje slovenskih knjig, se ne moremo pridružiti nazoru ljublj. škofa, ampak nazoru Slovenske Narodne Jednote, ki gre za tem, da je prepričana, da bodo naši res zavedni poamerikanjeni rojaki lahko z dušo in srcem — Slovenci, če jih bomo s slovensko knjigo in slovenskim tiskom za take vzgojili. „Amerikanec in Slovenec se ne izključujeta!“! Pojmovanje rimskega škofa in pojmovanje zavednega, značajnega in naprednega poame-

Vincenc Cainkar

glavni predsednik Slovenske Narodne Podporne Jednote

merikanjenega Slovenca se seve izključujeta. Mal dokaz: Ko so Združene države po slovesni izjavi predsednika Wilsona, da se bore za demokracijo vsega sveta in svobodo ter samoodločbo vseh narodov, izdale vojnohranilne znamke, je S. N. P. J. prevzela po sklepu seje glavnega odbora v januarju l. 1918 za 10.000 dolarjev vojno-hranilnih znamk, da jih razpeča med člane ter naložila 30.000 dolarjev svojega denarja v liberty-bond... In SLS s škofom Jegličem v veliki svetovni vojni?...

Iz knjige „Ameriški Slovenci“, v poglavjih, ki govore o naseljevanju Slovencev, bi se ljubljanski škof lahko prepričal, da ne bo tako kot je zapisal. Če tudi vzamemo, da je prihod škofa Barage kot indijanskega misijonarja l. 1830 nekako po-

četek naseljevanja Slovencev in bo tedaj skoro sto let, kar se naš narod izseljuje tja čez lužo — ali ne pobija škof-Jegličevega mnenja razvoj do danes?

Autor dela „Ameriški Slovenci“ konstatira stanje tako-le:

„Slovenski izseljenci so pričeli zidati svoje domove po raznih naselbinah od l. 1910 naprej. Pred tem letom je bilo zgrajenih nekaj slovenskih domov, ki so služili slovenskim izseljenikom za kulturna središča. Od tega leta naprej je pričelo rasti zanimanje za slovenske domove. Največji slovenski dom je bil zgrajen v Clevelandu. Gradbeni stroški so bili proračunjeni na dvestotisoč dolarjev, znesli so pa več kot tristo tisoč dolarjev.

Z gradnjo slovenskih domov se je razvilo tudi društveno življenje. Dramo in petje prav skrbno goje Ameriški Slovenci in ponekod so organizirali pouk slovenščine za v Ameriki rojene rojake in angleščine za slovenske izseljence, ki šele pridejo iz starega kraja, in pouk v državljanstvu za take, ki žele postati ameriški državljani.

Na literarnem polju ni v zadnjih desetih letih več ostalo samo pri poizkusih. Spisani so bili daljši pripovedni spisi, črtice, pesmi; prevedenih je bilo tudi nekaj znanstvenih del, in izšel je angleško-slovenski slovar. Slovensko-angleški slovar v obliki konverzacijskega leksikona je v delu in izide v par letih. Slovenska narodna podporna jednota je ustanovila Književno Matico, ki je do zdaj založila nekaj znanstvenih in pripovednih spisov in ki se v kratkem reorganizira, da nastane še večje zanimanje za čitanje med slovenskim ljudstvom v Ameriki. Oglasili so se tudi slovenski skladatelji in izdali nekaj del.

Organizirale so se slovenske godbe, tamburaški klubi in orkestri. V Barber-tonu je bila organizirana slovenska deška godba. Slovenci so delavni skoraj v vseh panogah na kulturnem polju. Pa tudi v vseh poklicih jih najdemo danes. Največ je sevede industrijskih delavcev. Imamo pa tudi slovenske advokate, zdravnike, zobozdravnike, inžinerje, profesorje in učitelje. Najdemo jih med profesionalnimi športniki in gledališkimi igralci; umetniki, slikarji in godbeniki so na glasu.

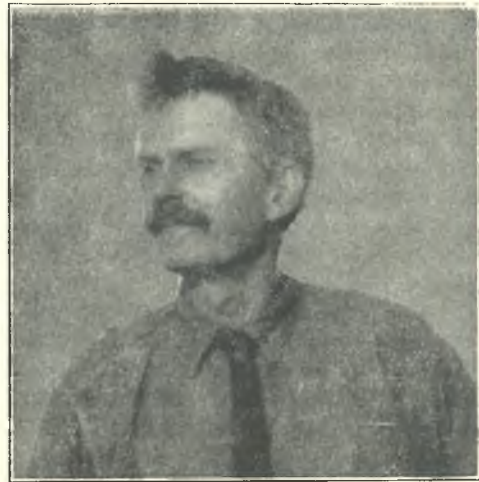
Po verskem prepričanju se tudi dele. Največ je menda svobodomislecev. Za njimi pridejo katoličani, a najti pa je tudi

pripadnike metoditovskega, luteranskega in babtistovskega veroizpovedanja.“ —

Brez dvombe pozna mož, ki živi skoro trideset let v Ameriki, razmere bolj kot romar, ki je nekaj mesecev potoval po naselbinah, še brez poznanja jezika, razmer in pravega stika z ljudstvom! In zato bo Zavrtnikovo mnenje pač merodajnejše.

*

Knjige in članki o Ameriki so vedno zanimivi, zlasti če jih napišejo možje, ki delujejo v javnem življenju. Knjiga o „Ameriških Slovencih“ pa je za nas še vse bolj dobrodošla. Zlasti je to trditi o delu Jožeta Zavrtnika, ki bi ga moral prebirati vsak, ki ga zanima i Amerika kot

Jože Zavrtnik

glavni urednik lista Prosveta

taka i naši Slovenci, ki so v nji nastanjeni. Knjiga je razdeljena na štiri dele. V prvem je podan pregled splošne zgodovine Združenih držav. Na 230 straneh je na kratko opisano, kar je potreba vedeti o razvoju te nove velesile. Autor zaključuje ta del z besedami: „Ameriško ljudstvo mora imeti pred očmi dejstvo, da so iskali prvi zavetja na ameriških tleh tisti, ki so bili v Evropi preganjani zaradi svojega verskega in političnega prepričanja. Uprav med temi prognanci in njihovimi potomci so zrastle najboljše bojovníki za svobodo. Čuvati se mora pravico svobodne misli, svobode govora, tiska in zborovanja.“

V drugem delu je orisan razvoj delavskega gibanja. Tretji del obsega „Naseljevanje Slovencev in naselbine“, četrti pa zgodovino „Slovenske Narodne Podporne Jednote“.

A. K.:

O POČETKIH SOCIJALISTIČNEGA GIBANJA NA SLOVENSKEM.

(Dalje.)

VII.

Nastala je reakcija. Položaj v Evropi se je zelo izpremenil. Vse države so prešle k varstveni carini, država in cerkev sta se pomirili, liberalizem je propadal, proletarijat pa je bil brez moči. — V avstrijskem parlamentu so se združili zastopniki fevdalnega plemstva in cerkve, klerikalnih kmetov in seveda vseh onih, ki jih je klerikalizem vodil (glavno Slovani in v prvi vrsti Slovenci). Vladajoči so sovražili na vso moč liberalno buržuazijo, ker so se je bali, zato so forsirali volilno reformo (l. 1882), politiko srednjega stanu in pa po *Vogelsangu* pridigani krščanski socijalizem. L. 1883 se je vršila prva anketa za delavsko varstvo in z njo so prišla na dnevni red najrazličnejša delavska vprašanja. V VI. oddelek obrtnega reda se je uvrstil 11 urni delovnik in nedeljski počitek. Postava od 17. junija 1883 je vpeljala obrtne inšpektorje in pojavili so se predlogi za uvedbo bolniškega in nezgodnega zavarovanja. Seveda ni bilo to iz prijateljstva do delavstva, ampak za orožje proti obsovražnemu liberalizmu.

Med delavstvom so se nasprotja (radikalni in zmerni) zelo poostrila. Delavsko javnost sta okupirala iz Londona prihajajoča časopisa „Freiheit“ in „Autonomie“. Zlasti je *Mostova* „Freiheit“ bila silno razširjena in priljubljena. *Most* jo je zajadral v anarhizem in z njim je šla tudi „Freiheit“.

Med dunajskimi delavci je takrat po ustavitvi „Socijalista“ bil tudi zelo razširjen list „Zukunft“, ki ga je urejeval *Jožef Peukert*. Vlada je gibanje zelo preganjala. V l. 1880 je bilo izrečenih sodb na 6 let zavora, 5 in pol let ječe — vse radi razširjevanja prepovedanih tiskovin ali vsled udeležbe pri tajnih društvih. „Delavci so bili vsled obsodb silno razburjeni. „Die Zukunft“ je pisala: Nobene reforme ne maramo, nobenega boja za volilno pravo. Organizacije so nepotrebne. Edino vstaja za popolno osvoboditev je na mestu in naš program. — List zmernih „Die Wahrheit“ je pa povdarjal potrebo socialnih reform, ki že lahko pre-

cej izpremene današnje bedno stanje, predvsem pa je zahteval potrebo splošne volilne pravice in pozitivnega dela v strokovnih društvih.

Obsodbe za razširjenje soc. tiska in dela med delavci so bile čim bolj krute. Sledila so potem seveda taka dejanja, ki so vlado še bolj vzpodbudila, da je nastopila s takozvanim Sozialistengesetzom. — Pregarjanja so bila seveda po celi državi. Tudi v naših krajih smo imeli takozvani Železnikarjev proces, v katerem je dobil Železnikar 8 let ječe, ki so mu jo zvišali pozneje na 10 let. (Glej o tem Pod lipo I. letnik, str. 126: *Habermann* o Železnikarju).

Strašno pogorišče je predstavljalo takrat avstrijsko delavsko gibanje. „Z vrvjo, ječo, z zapori in odgonskimi vozovi je vlada uničila socijalizem, v krvi in solzah je utopila nade delavskega razreda in v celicah zaporov je onemela glasnike gibanja,“ — tako piše dr. *Renner* o tej dobi.

VIII.

Volitve l. 1885 so v avstrijski parlament, ko so prvič prišli na volišče doslej novi volilci, takozvani *Fünfguldenmänner*, sicer prinesle še trdnejšo večino *Taaffu*, ali so odprle pot tudi nekaterim novim ljudem; izvoljena sta bila delavska prijatelja demokrata *Kronawether* in *Pernerstorfer*. Poslednji se je pokazal strmeči javnosti takoj pri razpravi o predlogu „socijalističnega zakona“ po *Bismarkovem* vzoru. Njegovemu energičnemu nastopanju se je zahvaliti, da je bil ta zakon sprejet v precej milejši obliki nego se je to spočetka nameravalo. Ker pa je delavsko gibanje skoro prenehalo, niso določbe tega zakona prišle pravzaprav do veljave. Razdeljeni so bili delavci takrat seveda še zmerom med „zmerne“, ki so se družili v društvu „Wahrheit“ in imeli za glasilo list „Volkshfreund“ iz Brna, in med radikalne, ki so v glavnem taborili v Gradcu in na Dunaju. Mladi *Viktor Adler* je obiskoval in ene i druge ter je dokazoval, da more delavstvo le tedaj uspeti, če se ujedini in skupno nastopa. Vladni predlog „socija-

listične postave“ je V. Adlerju bil povod, da je naprosil Pernerstorferja, Kronawetterja in Paula Pacherja, da so sklicali 9. maja 1886 v Schwederjev kolozej shod, kamor je Adler povabil i zmerne i radikale, tako, da je ta dan prišlo prvič do skupne manifestacije. Adler je s tem shodom uspel. Tisti radikali, ki so bili le za tajne organizacije, proti javnim dovoljenim nastopom, so prišli na shod. Viktor Adler je neumorno deloval dalje in dokazoval nujnost javne organizacije in javnega udejstvovanja in da delavska stranka ne sme zaničljivo gledati na legalno agitacijo politične stranke in parlamentarne tribune. Dr. Adler je za propagando svoje namere ustanovil list „Gleichheit“, ki je začel izhajati ob Božiču leta 1886. Uspeh dela je bil zopet skupni shod 3. aprila 1887, kjer so govorili i eni i drugi. Radikali so bili voljni priznati važnost volilne pravice in javne politične stranke. Adler je z ozirom nato začel izdelovati „načelno izjavo“, ki naj bi jo osvojili i radikali i zmerni. Karl Kautsky mu je pomagal. Med tem so češki socijalni demokrati sklenili, da so pripravljeni z nemškimi sodrugi ustanoviti skupno delavsko stranko.

„Gleichheit“ je 3. nov. 1888 prinesla težko pričakovano povabilo, da se naj zastopniki delavstva Avstrije udeleže zjedinevalnega kongresa v Hajnfeldu. In 31. dec. 1888 je bil z veliko večino odobren program ujedinjevalne socijalno-demokratske stranke. Tega kongresa sta se udeležila iz Slovenije dva zastopnika Karl Kordelič in Ludvik Zadnik, ki sta bila oba za Adlerjev predlog in sta kot taka s svojimi pristaši vstopila v avstrijsko socijalno demokratsko stranko.

*

Na tretjem strankinem zboru avstrijske socijalno demokratske stranke, ki se je vršil 5., 6., 7., 8. in 9. junija 1892 na Dunaju, je poročal Resel iz Gradca o razvoju socijalne demokracije na Štajerskem in Kranjskem. Povdaril je, da obstoji za celo Štajersko „pravovarstveno društvo“, ki ima od 4000—5000 članov. Poročal je dalje o velikih štrajkih v rudarskih revirjih, kjer so ljudje začeli štrajkati brez vseh sredstev, zlasti slovanski sodrugi.“ Glede strankinega delovanja na Kranjskem pa je poročal:

„Tam manjka agitatoričnih moči. Gibanje je že precej časa zanemarjeno. V zadnjem času smo pridobili nekaj mlajših

moči. Ustanovilo se je „pravovarstveno društvo za Kranjsko“. Najprej je vlada pravila zavrnila „radi poznatih tendenc vložnikov“. Rekurz na notranje ministrstvo je imel uspeh, da se je naročilo deželni vladi v Ljubljani, pravila odobriti. V Ljubljani so dovolili en shod društva, v Zagorju pa so vse shode prepovedali. Funkcionarji društva, ki so vplačila članarine potrjevali itd., so bili po žandarjih odgnani v občinski zapor, potem peljani na kolodvor, tam zastraženi, dokler se niso uvagonirali. Proti temu se je rekuriralo. 14 dni potem so zopet prepovedali shod, češ, prvič so sklicatelji bedasti ljudje (dumme Kerle), in drugič nimajo nič denarja, in zato ne morejo ljudem pomagati. Na prepovedi je bilo končno zapisano: za slučaj, da pridejo funkcionarji društva v Zagorje, naj se jih uradno pozove na odgovor. To je seveda prekršitev vseh mogočih zakonov. Okrajni glavar, ki je odgovoren zato, se zove Grill. Na rekurz zoper to prepoved, je odgovoril deželni predsednik, da je ta rekurz „brezpredmeten“, ker je tisti dan, ko je imel biti shod, že minul. In 14 dni potem so na novo priglašeni shod zopet prepovedali, četudi po izreku deželnega predsednika ni proti shodu nobenega postavnega zadržka. — Kljub temu pa gre na Kranjskem le naprej!“

O razmerah na Koroškem je referiral Eich iz Beljaka. Tudi tukaj niso hoteli dovoliti ustanovitve raznih strokovnih podružnic. Zlasti v Velikovcu so bile velike šikane.

Na tem zboru je bila v komisijo za sestavo kandidatne liste za strankino vodstvo izvoljena za Kranjsko mesto Reslja sodružica Viktorija Kofler, ki se je na tem zboru zelo potegovala, da se deluje za organizacijo žen: „Nočemo ženske organizacije ločene od mož, ali me moremo za organizacijo žena delovati le potom lastnega društva in potom lastnega tiska. Težko je žene pridobiti, da pristopijo v moško društvo; v naše žensko pa vstopajo.“ Predložila je celo zboru, da se ustanovi „Arbeiterinnen Zeitung“, ker to je edino prav in le tako se more delovati uspešno agitatorično. Z žensko priložilo listu „Arbeiterzeitung“ je to težje. Njen predlog je bil tudi sprejet.

Resel pa je pri točki „Tisk“ poročal med drugim: „Pri nas na Štajerskem trpimo zlasti pod tem, da zelo mnogo delavcev nemško ne zna, nemški delavci pa

prečesto ne znajo ne pisati ne brati. So drugi iz Kranjske so me pooblastili, naj se ustanovi za nje v sporazumu z Gradcem slovenski list. Tudi naj se izda slovenski letak. V Ljubljani in Trstu je povsem nemogoče izdajati socialističen list, ker je državni pravdnik pregoreč ali premalo pameten.“ Zbor je tudi odobril Reslov predlog: „strankin zbor se strinja, da začno izdajati sodrugi na Kranjskem ali sami ali v sporazumu z graškimi sodrugi ob pripravnem času in pripravnem mestu slovenski delavski list.“

Ta strankin zbor so telegrafično pozdravili sodrugi iz Ljubljane, iz Zagreba. Med delegati je eno slovensko ime: Slivnikar iz Badena.

Četrty strankin zbor avstrijske socialne demokracije se je vršil od 25. do 31. marca 1894. Udeležila sta se ga tudi Slovenca: Anton Grabljovic iz Ljubljane in Ludvig Zadnik iz Trsta. V poročilu o strankini organizaciji in agitaciji beremo o naših krajih: Iz Štajerske: ta je razdeljena na 9 agitacijskih okrajev. Deveti tvori: Maribor, Celje, Trbovlje. Najbolj razširjeno je „Splošno delavsko izobraževalno in pravovarstveno društvo“, ki deluje po celem Štajerju in ima 10 podružnic in 30 vplačilnic, skupno 2258 članov. Poleg dveh strankinih nemških listov „Arbeiterwille“ (štirinajstdnevnik z 2500 naklade) in „Beobachter“ (2300 naklade), izhaja še od novembra 1893 slovenski strankini list „Delavec“, ki še potrebuje

pomoči od sodrugov. — Med rudarji je stranka dobro zasidrana; rudarji trboveljskega in velenjskega revirja so člani štajerskega delavskega izobraževalnega, pravovarstvenega in podpornega društva. Koroška je razdeljena tudi na devet agitacijskih okrajev. Med temi je čisto slovenski prevajalski, ki obsega Guštanj, Leše in Homec. Po vsem Koroškem se raztezajo tri društva (strokovna in izobraževalna) in eno politično, 10 pa je lokalnih. V Prevaljah se noben shod ni dovolil, najbrže vsled vpliva alpinsko-montanske družbe.

Na Kranjskem še ni izvršena organizacija, ki jo je sklenil strankin zbor leta 1892. Deluje pa se na tem. Pravovarstveno društvo, ki se razširja po vsej Kranjski, šteje 1100 članov. Politično društvo pa ima 46 članov. Poleg tega obstoji železničarsko bralno in izobraževalno društvo, ki ima 150 članov in ki se bo izpremenilo v podružnico strokovne zveze prometnih uslužbencev. Vseh v naša društva včlanjenih oseb je 1296. Slovenski strankini list „Delavec“ se tiska v 1000 izvodih, ali velik del se razdaja zastonj, ker bi delavci list radi brali, ali so tako slabo plačani, da jim je škoda denarja za list. Štroski lista znašajo doslej 333 fl 89 kr., dohodki pa 338 fl 46 kr. Številka 1. marca je bila radi dveh člankov konfiscirana, ki sta oba že bila izšla tiskana, seveda nekonfiscirana, eden v dunajski „Volkstribüni“, drugi pa v „Volkzeitung“.

(Dalje prih.)

LISTEK.

Zadružni koledar za l. 1927 je v tisku. Zadruga, prigrasite število izvodov, da bo naklada čim večja. Cena za komad od 6—8 Din.

Vestnik „Zadružne založbe r. z. z o. z. v Ljubljani“ je izšel. Zanimajte se zanj in naročajte ga.

Stjepan Batt. Star 55 let, je umrl 7. septembra t. l. v Zagrebu sodrug Stjepan Batt. Bil je eden izmed onih delavcev, ki delujejo tiho v organizacijah in se ne silijo v ospredje. Batt je bil med pionirji socialističnega gibanja v Hrvaški in Slavoniji. Od rane mladosti do smrti je ostal zvest svojemu prepričanju. Po poklicu mizar je zlasti veliko deloval v Zvezi lesnih delavcev Jugoslavije. Tri leta je bil tudi predsednik Splošne delavske zveze, nekaj časa pa tudi poslanec v jugoslovanskem parlamentu. Delavsko gibanje v Jugo-

slaviji, zlasti v Hrvatski in Slavoniji je z njegovo smrtjo izgubilo mnogo. Njegovemu spominu slava!

Dr. Božidar Adžija: Medjunarodna Organizacija Rada. Zagreb 1926. Cena ? Din. Razprava dr. Adžije o Mednarodni organizaciji dela je ponatis predavanja, ki ga je imel pisatelj v Udruženju za pospeševanje ciljev Društva narodov. Na 44. straneh je tu obdelana zgodovina in razvoj Mednarodne organizacije dela ter socialne politike v drugih ter naši državi. Knjiga ima sledeče odstavke: Uvod. Kratek zgodovinski pregled mednarodne socialne politike. Mednarodna organizacija dela. Dosedanje delo te organizacije ter Mednarodna organizacija dela in naša država. Kot dodatek je pridejano knjižici še XIII. poglavje versajske mirovne pogodbe. Vsem, ki se zanimajo za socialno politično delo, bo knjižica kot priložen pregled dobro služila.

Izdaja Zadružna založba v Ljubljani. Odgovoren za njo in za uredništvo: Anton Kristan. — Tisk tiskarne J. Blasnika nasl. v Ljubljani. Za tiskarno odgovoren Mihael Rožanec.

Restavracija Ljubljanski dvor

Prvovrstna kuhinja.

Vsak dan

sveže morske ribe.

Špecialitete.

Vina izbrana, pristna

domača in inozemska.

Špecialni kraški

teran in refoško.

Se priporoča

BOGDAN PUPOVAC

lastnik.

Zadružna banka v Ljubljani

Aleksandrova cesta 5

Delniška glavnica dovoljena D 5,000.000.

SPREJEMA hranilne vloge na hranilne knjižice in tekoči račun.

OBREŠTUJE zelo ugodno; po dogovoru.

POSOJUJE proti zadostni varnosti zadrugam in zadrugarjem po zmerni obrestni meri.

Delniška glavnica vplačana D 4,000.000.

IZVRŠUJE kulantno in vestno vse bančne posle in finančne transakcije.

Zadruge in zadrugarji naj se obračajo v vseh slučajih, ki se tičejo denarnih vprašanj, na

Zadružno banko v Ljubljani, Aleksandrova cesta 5

Splošno kreditno društvo

Ustanovljeno leta 1898

v Ljubljani

Ustanovljeno leta 1898

registrovana zadruga z omejeno zavezo

Sprejema **HRANILNE VLOGE** na tekoči račun in na hranilne knjižice. — Obrestuje po dogovoru.

Od leta 1912 je uprava v rokah zadružno-organiziranega delavstva.

Rezervni fond Din 50.000.—; Hranilne vloge Din 1,500.000.—

Deleži Din 50.000.—

Pisarna: ALEKSANDROVA CESTA ŠT. 5

KONZUMNE ZADRUGE

---

so združitve konzumentov, ki imajo namen vse potrebščine za gospodarstvo v velikem nakupovati, eventuelno jih tudi izdelovati oz. pridelovati v svoji upravi ter jih oddajati iz svojih skladišč in prodajaln.

Vsakomur bo znano

da se blago v velikem bolj poceni kupi kot na drobno. Vemo pa tudi, da ni vsakomur mogoče blaga na veliko kupovati, zato se združujejo ljudje v zadruge, da se vse potrebščine skupno nakupijo in se v skupnem prostoru razdeljujejo. Razdeljevanje izvršujejo zaupniki, ali če je dela preveč za prostovoljce, izvršujejo to delo po zaupnikih določeni proti nagradi.

Načela konzumnih zadrug so :

1. Živila in vse potrebščine za življenje morajo biti dobre kakovosti in poštenih cen.
2. Vse oddano blago je sproti plačati, ker dajanje na up je zlo, ki povzroča gospodarsko odvisnost.
3. Uprava in gospodarstvo morata temeljiti na demokratični podlagi.
4. Vsakomur naj bo mogoče udeleževanje v združnem delu.
5. Blago je vedno oddajati po tržni ceni.
6. Enakopravnost vseh združnih članov; osebi, ne kapitalu, gre veljava.
7. Nabirati je nedeljivo združno premoženje.

Kako postanem član konzumnih zadrug?

Priglasiti se moramo v združni prodajalni, podpisati pristopno izjavo, vplačati pristopnino in se obvezati vplačati članski delež. Tam dobimo pravila, združne knjižice, koledarje, navodila itd.

V Sloveniji je najbolj razširjeno in najbolj poznano

Konzumno društvo za Slovenijo r. z. z d. z.

---

ki oddaja v 39 združnih prodajalnah najrazličnejše življenjske potrebščine. Centrala je v Ljubljani VII. v Združnem domu.

Telegrafski naslov KODES — Ljubljana. Telefon št. 178.

Hranilne vloge obrestuje najkulantnejše.